

Banc de Bones Pràctiques

**Críteris per l'avaluació de les
Bones Pràctiques de diversitat,
convivència i immigració**

Sònia Parella Rubio

Juliol de 2018

ÍNDEX

1	PRIMERA PART. EVOLUCIÓ I TENDÈNCIES	4
1.1	EVOLUCIÓ DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES EN UN CONTEXT DE CRISI (2009-2018)	4
1.1.1	Situant el punt de partida.....	4
1.1.2	Principals trets definitoris de l'etapa 2009-2018	5
1.1.3	Principals coordenades que emmarquen la política pública d'àmbit local	7
1.2	PRINCIPALS LÍNIES ESTRATÈGIQUES DE LA PERSPECTIVA INTERCULTURAL A NIVELL LOCAL	14
2	SEGONA PART. CRITERIS ESPECÍFICS DE LES ACTUACIONS	18
2.1	RELLEVÀNCIA DELS TEMES TRACTATS EN L'AGENDA POLÍTICA ACTUAL A CATALUNYA	18
2.2	CRITERIS ESPECÍFICS QUE HAN DE COMPLIR LES ACTUACIONS EN MATÈRIA DE DIVERSITAT, CONVIVÈNCIA I IMMIGRACIÓ	23
3	RESUM EXECUTIU	28
4	BIBLIOGRAFIA	33
5	QUADRE SINTÈTIC DE PONDERACIÓ	36

1 PRIMERA PART. EVOLUCIÓ I TENDÈNCIES

1.1 Evolució de les polítiques públiques en un context de crisi (2009-2018)

1.1.1 Situant el punt de partida

L'informe “*Críteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en l'àmbit d'immigració, diversitat i convivència. 2009*”, elaborat per Marta Casas (2009), posa de manifest una sèrie de trets definitoris que caracteritzaren l'etapa 2000-2008 i que a continuació es presenten a tall de síntesi.

A nivell sociodemogràfic

- Extensió a tot el territori dels fluxos migratoris i dels reptes de la seva gestió a nivell local
- Aparició de nous col·lectius nacionals i nous perfils de migrants, que exigeixen un esforç addicional per part de l'administració local en l'adaptació de processos d'acollida cada cop més complexos
- Com a conseqüència de l'increment demogràfic del volum de població estrangera durant aquests anys, augmenta la pressió sobre l'oferta de serveis i sorgeixen conflictes en espais públics i comunitaris

Principals coordenades de la política pública d'àmbit local

- Es va consolidant un abordatge cada cop més coordinat des dels ajuntaments, amb un **enfocament transversal basat en el treball en xarxa** i en una visió integral del fet migratori
- Es passa el focus de l'acollida de les persones migrades i el seu acompanyament a l'atenció sobre les polítiques d'**inclusió**, l'**accés a la ciutadania**, la **participació**, i la **gestió de la diversitat i la convivència** dins els municipis.
- Signatura de **pactes polítics** de consens per abordar la gestió del fet migratori (per exemple, el Pacte nacional per a la immigració, que és un acord signat el 19 de desembre del 2008 pel Govern i diversos agents econòmics i socials amb l'objectiu de respondre a les demandes que planteja la societat catalana respecte a la transformació demogràfica viscuda pel fet migratori i les seves conseqüències.¹
- Consolidació del suport als ajuntaments que desenvolupa la Diputació de Barcelona, des del Consorci de Recursos per a la Integració de la Diversitat (CRID), fins a l'any 2004 i a partir de 2004, des de l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania. Les línies prioritàries d'actuació es concreten en programes i serveis relacionats amb la gestió local de la immigració, la convivència ciutadana, el suport al teixit associatiu, la mediació ciutadana, el civisme o la sensibilització. Totes elles es materialitzen a través de la

---

¹http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/immigracio/politiques_i_plans_dactuacio/pacte_nacional_per_a_la_immigracio/

creació, l'any 2007, de la **Xarxa Local per a la Diversitat i la Ciutadania**, que basa la seva actuació en la capacitat de sumar esforços, en l'oportunitat de crear i acordar models d'actuació comuns, de compartir eines de gestió, de racionalitzar i optimitzar la despesa i els recursos per tal de cercar respostes a les necessitats plantejades des del territori.

- Proliferació de **Plans de recepció i acollida** a nivell municipal que, tot i constituir accions específiques, tenen una vocació clarament normalitzadora.
- Des dels municipis s'impulsen actuacions **generalistes**, adreçades al conjunt de la població: **Plans de gestió de la diversitat**, de **Ciutadania**, de **Convivència** (en alguns casos també de civisme), generalment fruit de processos participatius, amb una perspectiva molt més estratègica i inclusiva i amb la finalitat d'afavorir la cohesió social.
- Impuls de **Plans sectorials** (Plans Educatius de Ciutat, Plans estratègics, etc.) i **Plans territorials** (d'intervenció integral en barris o zones concretes amb problemàtiques específiques, molts d'ells vinculats a la Llei de Barris, Plans de Desenvolupament Comunitaris, Plans Educatius d'Entorn, etc.
- Impuls de **Serveis de Mediació ciutadana** com a sistema alternatiu de gestió i resolució de conflicte, que pretén facilitar la negociació dels interessos contraposats i potenciar el concepte de ciutadania activa.
- Aparició de **nous perfils professionals**: mediadors/es ciutadans, agents locals de diversitat i ciutadana, etc.
- Es consolida el **padró municipal** com una de les principals eines de l'Administració local que permet l'accés de la població estrangera als serveis universals municipals i al reconeixement de la residència per arrelament. Així mateix, el padró suposa també una eina indispensable per al coneixement i anàlisi de les realitats migratòries dels municipis (tenint en compte les seves limitacions com a font estadística): en relació amb els fluxos i la mobilitat (a través de l'anàlisi d'altres i baixes), les dinàmiques i els processos d'assentament, la gestió dels reagrupaments familiars, etc.
- Des de la Generalitat de Catalunya (a partir del *Pla de ciutadania i immigració 2005-2008*) s'aposta per un nou model d'incorporació a la societat catalana, basat en el concepte de **ciutadania de residència** i l'acomodació de les diversitats entesa com a procés social i institucional multidimensional.

1.1.2 Principals trets definitoris de l'etapa 2009-2018

Tendències a nivell sociodemogràfic

- La **crisi econòmica** que s'inicia a partir de 2008 té importants efectes sobre la població immigrada, especialment castigada pel descens de l'ocupació. Precisament, un dels sectors més afectats per la crisi ha estat el de la construcció, que ocupava una part molt important de la població masculina d'origen immigrant. Aquest fet provoca una davallada important

del saldo migratori. Així mateix, proliferen noves dinàmiques de mobilitat de persones estrangeres que, especialment afectades per la **destrucció d'ocupació**, opten per retornar als seus països d'origen; o bé per reemigrar vers altres destinacions (sobretot països europeus) i/o circular entre diversos territoris com a estratègia per a la millora de les seves condicions de vida (Parella i Sordé, 2010).

A més a més de la manca d'ocupació i la subocupació, una altra problemàtica que afecta amb especial intensitat a la població immigrada és l'**exclusió residencial**, sobretot a les grans ciutats. No és un fenomen només relacionat amb l'augment dels preus i la manca d'oferta d'habitatge social (les polítiques d'habitatge desenvolupades), sinó que també té a veure amb dificultats afegides, principalment les discriminacions en l'accés a l'habitatge.

- El **creixement demogràfic** de molts municipis, sobretot al voltant de l'àrea metropolitana de Barcelona, ja no es deu únicament a l'arribada de persones procedents d'altres països, sinó també a dinàmiques de mobilitat interna, així com de persones/famílies que, després d'haver viscut a Catalunya i haver-se desplaçat cap a una nova destinació a l'estranger, decideixen tornar i instal·lar-se de nou en un municipi català. Les dinàmiques al voltant de la mobilitat es fan més complexes (a tall d'exemple, municipis com Terrassa constaten, a través dels informes del Consell Escolar Municipal, el creixement d'alumnat retornat provinent de la resta de l'Estat o de fora de l'Estat que havia estat escolaritzat anteriorment a la ciutat).
- Es va desdibuixant la dicotomia entre locals/estrangers, nadius/immigrants, en la mesura que moltes de les persones que en el seu moment van immigrar a Catalunya ja han assolit la nacionalitat espanyola (o bé compten amb la residència permanent) i ja han tingut fills/es que han nascut i s'han format a Catalunya (les anomenades "segones generacions" o "fills i filles de la immigració"). En aquest darrer cas, els seus processos d'incorporació i socialització plantegen importants reptes per tal d'afavorir que es produeixin en igualtat de condicions a les dels seus homòlegs.
- Si bé una part important de les noves arribades de persones estrangeres es vehicula a través dels processos de reagrupament familiar (i, per tant, es tracta de persones en situació regular que ja disposen de vincles familiars a Catalunya), sorgeixen nous perfils de persones migrades que arriben al territori català, no únicament per causes econòmiques, sinó amb un creixent pes dels factors d'expulsió vinculats a conflictes bèl·lics, la inseguretat i la violència i la manca de respecte pels drets humans en general. S'exposen a situacions de màxima vulnerabilitat i plantegen importants reptes als dispositius d'acollida:
  - Arribada de persones refugiades i sol·licitants d'asil, moltes de les quals, un cop acaben el programa d'atenció estatal, no han assolit una

autonomia personal suficient, o bé han vist denegada la sol·licitud de protecció internacional o d'apatrídia i passen a residir en situació irregular. Aquest flux no respon únicament a les persones refugiades fixades per quotes a Europa (que han estat molt poques i principalment procedents de Síria), sinó també a les persones que arriben directament a la península (i, posteriorment, a Catalunya) procedents de la frontera Sud, sobretot migrants subsaharians que es concentren en els boscos de Nador (Marroc) i que travessen amb pasteres o directament saltant la triple valla de Melilla. Cal tenir present que una bona part de les persones refugiades que arriben a Catalunya ho fan per vies no oficials i ni tan sols s'apunten al programa d'integració estatal; de manera que passen desapercebudes per a l'administració.

- Increment exponencial dels fluxos (principalment dones) procedents de països centreamericans (Hondures, Nicaragua i el Salvador), que arriben a Catalunya com alternativa a la perillositat que suposa el trajecte migratori cap als Estats Units, havent de travessar Mèxic. La major part resideix en situació irregular i, en el cas de les dones, es concentren sobretot en el servei domèstic intern.
- Especialment durant el primer semestre de l'any 2018, les xifres constaten que s'ha disparat la rebuda de menors no acompanyats. A tall d'exemple, al llarg del mes de juliol de 2018 Catalunya ha rebut 440 menors estrangers no acompanyats (MENA), que suposen 63 més que els que van arribar en tot el 2015 i una xifra que triplica les arribades respecte al juliol de 2017²

1.1.3 Principals coordenades que emmarquen la política pública d'àmbit local

La política local durant aquest període s'ha vist marcada per una reducció dràstica de les partides pressupostàries en matèria d'integració, precisament en un període en què han augmentat intensament les demandes en termes d'atenció a l'exclusió social i la pobresa de la ciutadania en general i de molta població immigrada en particular, com a conseqüència de la crisi.

Tot plegat s'ha produït en un context de tensió entre el govern de la Generalitat i l'administració estatal en matèria competencial. Durant aquest període, sens dubte, la qüestió nacional ha estat un element clau de l'agenda política. El *Pla de ciutadania i de les migracions. Horitzó 2016* aprovat per la Generalitat, inclou com a novetat un àmbit transversal que no s'havia mencionat abans: la possibilitat que la ciutadania decideixi sobre si Catalunya ha d'esdevenir un estat independent de l'Estat espanyol. A tal efecte, el pla estableix com a objectiu la necessitat de portar a terme debats oberts per tal de recollir propostes sobre la política migratòria i d'estrangeria del possible nou estat. D'aquesta manera, els diferents plans aprovats per la Generalitat durant aquest període recullen objectius (alguns d'ells ja incorporats en el Pacte Nacional per a la Immigració

---

²https://www.ara.cat/societat/triplica-arribada-menors-estrangers-no-acompanyats-MENA-Catalunya-juliol-Generalitat-reclama-Estat-recursos_0_2061394032.html#a_comments

2008), per als quals la Generalitat no té competència, com ara el model de gestió dels fluxos migratoris o la concessió del dret d'asil o protecció subsidiària.

Tot i així, els instruments de col·laboració amb els ens locals han estat clau. Un dels aspectes on més s'ha avançat en matèria de coordinació ha estat en l'establiment de criteris comuns per a la valoració dels informes d'estrangeria i en la intervenció dels ens locals en la resolució dels procediments d'arrelament i de reagrupament familiar³.

La Llei orgànica 2/2009, d'11 de desembre, de reforma de la LOEX, atribueix una participació més gran de les comunitats autònomes en els procediments d'estrangeria i en la concessió de la nacionalitat espanyola per residència. En aquest sentit, la Generalitat intervé en una sèrie de procediments que emeten els municipis:

- Reagrupament familiar, informant sobre l'adequació de l'habitatge.
- Arrelament social, determinant el grau d'integració social de la persona estrangera.
- Procediments d'autorització de residència o de la seva renovació, informant, si és el cas, sobre possibles afectacions de l'ordre públic
- Nacionalitat per residència, ja que la Generalitat pot emetre informes acreditatius de la integració social dels qui ho sol·liciten a tal efecte.

➤ **Menys recursos per a l'acollida i la integració des de l'Estat, precisament quan més es necessiten.**

A partir de l'any 2012, el govern de l'estat espanyol elimina el *Fons per a la Integració, Acollida i Reforç Educatiu dels Immigrants*, una partida creada l'any 2004 (amb una dotació que va passar de 7 milions d'euros fins als 200 de l'any 2009), per tal que les comunitats autònomes poguessin recolzar els programes encaminats a les polítiques d'integració, una bona part del qual dirigida a les administracions locals. Aquest fet s'ha compensat parcialment amb l'establiment de contractes programa entre la Generalitat i les administracions locals.

➤ **Es consolida la consideració de la llengua com a factor bàsic per a la integració.**

Durant aquest període, coincidint amb els efectes de la crisi econòmica, en els diversos plans aprovats per la Generalitat (*Pla de ciutadania i immigració 2009-*

---

³ Malgrat tot, pel que fa als informes d'estrangeria, cal destacar que la regulació dels criteris que s'han de fer servir per emetre tots aquests informes pot plantejar en alguns casos problemes de doble comprovació, tal com sosté González (2016). En alguns supòsits, les instruccions de la Generalitat consideren que els ens locals han d'emetre propostes desfavorables quan no es compleixen alguns requisits que correspon valorar a l'Administració estatal d'estrangeria.

2012; *Pla de ciutadania i de les migracions. Horitzó 2016; Pla de ciutadania i de les migracions 2017-2020*) se segueix apostant fortament per l'equitat a nivell discursiu (polítiques d'igualtat), que introduí el *Pla de ciutadania i immigració 2005-2008*; en el sentit de garantir l'accés normalitzat i en igualtat de condicions de les persones immigrades als serveis públics i recolzar l'establiment d'accions específiques i temporals com a mesures correctores per tal que les persones en inferioritat de condicions puguin assolir el mateix nivell que la resta de la població.

Això no obstant, dins de les denominades polítiques d'igualtat (que inclouen les accions que faciliten el coneixement de la societat i la llengua d'acollida, així com l'accés al mercat laboral), s'ha prioritzat molt més l'aprenentatge de la llengua que no pas les mesures adreçades directament a la millora de l'ocupabilitat de les persones immigrades.

Les normes aprovades per la Generalitat amb la finalitat expressa de promoure la integració de les persones immigrades han estat la Llei i el Decret d'acollida (veure més avall) i les instruccions de la Direcció General per a la Immigració (actualment *Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania*), amb els criteris generals per a l'elaboració dels informes d'estrangeria previstos a la normativa estatal.

Tal com sosté González (2016), malgrat es tracti d'instruments diferents, en tots els casos la regulació autonòmica atorga un paper cabdal a l'aprenentatge de les llengües en general, i del català en particular. La consideració, en efecte, que la llengua és un factor bàsic d'inserció i de cohesió social adquireix un paper clarament predominant; de manera que altres aspectes rellevants per a la integració, com ara la participació ciutadana, el fet de compartir els valors democràtics o la igualtat d'oportunitats han quedat en un segon pla. En conseqüència, l'autor conclou que durant aquesta etapa s'ha concretat la idea d'integració a partir de la referència a una **cultura pública comuna** (ja recollida en el *Pla de ciutadania i immigració 2005-2008* i en el *Pacte Nacional per a la Immigració 2008*), definida a partir de la seva vinculació a l'aprenentatge de les llengües en detriment d'altres indicadors d'integració.

➤ **Una aposta ferma per l'acollida: la Llei d'acollida de les persones immigrades i les retornades a Catalunya**

L'Estatut d'autonomia de Catalunya del 2006 incorpora, com a competències de la Generalitat, l'acollida i la integració de les persones estrangeres immigrades i en preveu el seu desenvolupament normatiu. El Govern de la Generalitat havia assumit el compromís de promoure la *Llei d'acollida de les persones immigrades i les retornades a Catalunya*. Però la seva aprovació va suposar un llarg períple, fruit d'un ampli procés de debat (que va comptar amb la participació d'entitats de persones immigrades, agents socials i sindicats), no exempt de friccions, principalment motivades per quina havia de ser la llengua d'acollida.

El 28 d'abril de 2010 el Ple del Parlament aprova aquesta norma, per la qual es materialitza una de les mesures del Pacte Nacional per a la Immigració, amb el

suport de la majoria de forces polítiques parlamentàries (excepte PP i Grup Mixt), els agents socioeconòmics i les organitzacions del sector. Amb aquesta llei⁴, Catalunya esdevé la primera comunitat autònoma de l'Estat espanyol que estableix un marc legal de referència integral per a l'acollida. Aquesta norma té el propòsit de regular una mena de "caixa d'eines" formatives i informatives per a les persones nouvingudes.

La normativa estableix com a eix principal del procés de rebuda i suport a les persones nouvingudes el **servei de primera acollida**, que ha de promoure l'autonomia personal d'aquestes persones i inclou l'atenció personalitzada i accions de formació i informació.

El decret que regula els serveis d'acollida de les persones immigrades i de les retornades a Catalunya s'aprova el 18 de novembre de 2014. El text desplega la Llei d'acollida i regula el servei de primera acollida, els programes d'acollida especialitzada, els informes d'estrangeria de la Generalitat en col·laboració amb els ajuntaments, així com també determinades funcions professionals especialitzades en serveis d'acollida i d'integració de persones immigrades i retornades.

Resulta sorprenent que la Llei d'acollida, llargament esperada, s'aprovi i es desplegui precisament en un context en el que les necessitats de primera acollida es veuen reduïdes amb la crisi econòmica (com a conseqüència de la reducció dels fluxos d'entrada) i apareixen noves necessitats que fan més complexos els mecanismes per atendre-les, coincidint amb l'arribada d'un major nombre de persones refugiades i altres perfils d'immigrants altament vulnerables.

L'article 27 del *DECRET 150/2014, de 18 de novembre, dels serveis d'acollida de les persones immigrades i de les retornades a Catalunya*, se centra en la qualificació i especialització per a l'exercici de les funcions professionals. La Direcció General per a la Immigració d'aleshores, amb la col·laboració de l'òrgan competent en la definició de les qualificacions professionals i de l'organisme que gestiona els serveis d'ocupació, impulsa els processos de definició de funcions, així com les convocatòries corresponents per dur a terme processos específics d'habilitació i processos específics d'acreditació de competències professionals per reconèixer les experiències professionals i formatives de les persones que desenvolupen funcions d'acollida, mediació, interpretació i tècniques de polítiques migratòries.

Al marge de la Llei d'acollida, durant aquests darrers anys s'ha constatat el desbordament dels dispositius per atendre els menors no acompanyats, que depenen de la Direcció d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Les institucions no han pogut fer front a l'augment constant i exponencial de l'arribada, sobretot durant l'any 2018, de menors estrangers no acompanyats

---

4

http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/immigracio/legislacio/lei_dacollida_de_es_persones_immigrades_i_retornades_a_catalunya/text_del_projecte_de_Lei_dacollida/

(MENA), que ha evidenciat la insuficiència dels esforços de l'Administració catalana per crear places d'acolliment al mateix ritme de la seva demanda. Entitats i experts consideren que cal una revisió completa del sistema de protecció a la infància per afrontar amb garanties aquests moviments migratoris que, lluny de requerir un abordatge que contempli una situació d'emergència, cal que es plantegin al voltant d'una situació estructural⁵.

➤ **L'acollida de les persones refugiades: el Programa Català de Refugi (PCR)**

Durant aquests anys s'incorpora en el discurs de la política autonòmica i local, de forma explícita, la perspectiva global dels drets humans, des del compromís ferm amb l'acollida de les persones refugiades que arriben a Catalunya. A finals de 2011, el govern català elabora un primer document estratègic dedicat a la protecció internacional, que havia d'orientar l'acció de la Generalitat per als següents anys. Finalment, el 28 de gener de 2014 el Govern aprova el Pla de protecció internacional a Catalunya (PPIC), inspirat en un document previ redactat per un grup de treball i per la Taula de Ciutadania i Immigració.

El PPIC, el primer que s'aprova a Catalunya i a l'Estat, marca una sèrie de mesures a desplegar en un període de quatre anys: canalitzar iniciatives per millorar el règim jurídic de la protecció internacional i de l'apatrídia; formar la societat en general i, més concretament, als diferents actors socials, inclosos els empleats públics; aportar recursos i finançament per a l'acollida; col·laborar amb l'Estat en l'acollida de persones reasentades i desplaçades a la força; i contribuir a la incidència política i social per tal de promoure la protecció de les persones perseguides.

Així mateix, el setembre de 2015, arran de la crisi humanitària de persones refugiades a Europa, el Govern català crea el Comitè per a l'Acollida de les Persones Refugiades, òrgan d'assessorament, participació i coordinació de les administracions públiques catalanes i de les entitats i organitzacions socials que actuen en l'àmbit d'acollida de les persones que sol·liciten protecció internacional o refugiades a Catalunya ([Acord GOV/151/2015, de 22 de setembre, pel qual es crea el Comitè per a l'Acollida de les Persones Refugiades](#)).

Tal com exposa González (2016:51-52), cal tenir present que, malgrat la novetat d'aquest pla, la Generalitat no té competències directes respecte a la protecció internacional. Per aquest motiu, les mesures que es consideren en el Pla tenen per objecte principal la informació, la formació i la sensibilització sobre aquest fenomen, així com l'impuls d'actuacions i mesures que han de prendre els òrgans competents tant en l'àmbit de l'Estat com en el de la Unió Europea.

En aquest sentit, cal remarcar que l'Estat és qui té competències per determinar qui pot accedir al programa estatal de Protecció Internacional. Aquest sistema ve regit per la Llei Reguladora del Dret d'Asil i de Protecció Subsidiària espanyola

---

⁵ https://cat.elpais.com/cat/2018/10/13/catalunya/1539450929_964225.html

de 2009 que, després de ser aprovada, tenia un termini de sis mesos per a desenvolupar el seu reglament, és a dir, les normes que detallen la llei. Aquest reglament, però, a hores d'ara encara no existeix, la qual cosa ha plantejat per als municipis algunes disfuncions d'aquest sistema d'acollida.

Des del mes de gener de 2017, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies -a través de la Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania-, desplega un programa català propi d'atenció a les persones refugiades: el **Programa Català de Refugi (PCR)**⁶. Representa un canvi de model respecte al programa estatal d'acollida i s'orienta, d'una banda, a atendre les necessitats bàsiques de les persones acollides i, de l'altra, a ajudar-los a assolir una independència social i laboral que els faciliti l'exercici de la ciutadania.

El Programa català de refugi (PCR) es desenvolupa en col·laboració amb la ciutadania, la societat civil i el món local. En el seu disseny s'han pres com a referents experiències internacionals d'integració sociolaboral i també l'experiència acumulada a Catalunya. Les persones refugiades acollides estan compromeses a complir un Pla Individual d'Activitats per assolir la seva autonomia socioeconòmica. L'aspecte més innovador del Programa és la participació activa que es dóna a les administracions locals catalanes i a la societat civil mitjançant la figura de la mentoria. Aquest programa de mentoria ha de permetre que diferents col·lectius: persones, entitats, administracions públiques, participin activament en l'acollida i la integració de les persones refugiades que visquin a Catalunya. L'objectiu del Programa és mobilitzar persones voluntàries distribuïdes per tot el territori català en Grups d'Acollida de tres a cinc persones, disposades a participar i comprometre's com a voluntàries en un programa d'acompanyament i suport –mentoria- d'una persona refugiada o grup familiar pel període d'un any.

➤ **Es consolida el model de la interculturalitat com a definitori de les polítiques d'àmbit local**

Durant aquesta darrera dècada, la diversitat i les polítiques interculturals es troben al punt més alt de l'Agenda Europea, si bé, tal com argumenta Zapata-Barrero (2011), segueixen sent excessivament vagues i teòriques i es defineixen principalment en termes de nocions i principis. No és casualitat que sigui en l'àmbit local, de les ciutats, on la Unió Europea impulsa la interculturalitat com a model d'integració, en tant que les competències dels diferents ens locals ho permeten i no entren en contradicció amb les sobirania dels estats i amb unes polítiques de control de fronteres i d'immigració cada cop més restrictives a nivell europeu.

La importància del diàleg intercultural com a instrument de promoció per a la integració de ciutadans de diferents orígens, cultures i religions s'apuntala a la

---

⁶

http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/immigracio/persones_refugiades/programa_catala_refugi/

UE en el transcurs de la reunió informal de Ministres d'Integració dels diferents països de la UE, celebrada a Potsdam el maig de 2007, sobre l'enfortiment de les polítiques d'integració a la Unió Europea mitjançant la promoció de la unitat en la diversitat. L'aposta pel diàleg intercultural és reiterada en les Conclusions del Consell, de 12 i 13 de juny de 2007, quan els Estats membres decideixen començar un intercanvi regular de les experiències adquirides en aquest terreny.

La majoria de documents de la UE a partir de 2008 ("Any europeu del diàleg intercultural") proposen invertir un gran esforç polític per tal d'establir un marc apropiat pel reconeixement de la diversitat cultural i l'enfocament intercultural a l'agenda de la UE. Algunes ciutats catalanes van aprofitar aquesta conjuntura favorable per planificar actes i polítiques que seguissin aquesta visió de la diversitat com a recurs per al desenvolupament, la innovació i la interculturalitat (Zapata-Barrero 2011).

L'Eurofound elabora també durant l'any 2009 un ampli recull i avaluació de polítiques i pràctiques interculturals en diverses ciutats europees, a través de la "Xarxa europea de ciutats per a les polítiques locals d'integració dels immigrants (CLIP)". El seu informe general, "*Les polítiques interculturals en les ciutats europees*" (agost 2010), ofereix una visió de com aquestes ciutats estan abordant les seves disposicions d'una manera cada vegada més diversa, proporcionant també un conjunt de directrius de bones pràctiques adreçades als ens locals. Per tant, la lògica intercultural es va consolidant de manera progressiva com una nova dinàmica europea a l'àmbit local. La premissa fonamental no és només el reconeixement europeu que les ciutats i els seus barris són zones privilegiades a l'hora d'impulsar el diàleg intercultural, així com per a la promoció de la diversitat cultural i la cohesió social; sinó la importància de traduir en accions aquest reconeixement per tal que els municipis es capacitin per gestionar millor la diversitat i lluitar contra el racisme, la xenofòbia i totes les formes de discriminació.

En base al mencionat informe, l'objectiu de les polítiques interculturals és gestionar i millorar les relacions entre grups de diferents *backgrounds* culturals, inclosa la població nacional (els anomenats "nadius" o "locals"), així com també entre tots ells i les autoritats locals. L'informe deixa ben clar que no es tracta tant d'un nou paradigma per gestionar la diversitat o la integració de les persones migrades; sinó d'un pilar substancial d'una política d'integració comprensiva, concebuda en els dos sentits, que permeti afavorir la cohesió social a les ciutats. A tal efecte, les ciutats que vulguin implementar polítiques interculturals, han de tenir en compte que aquestes mesures han de servir per:

- Assegurar que les persones migrades tenen iguals drets humans i socials que les persones nacionals.
- Millorar la cohesió social i evitar conflictes i tendències radicalitzadores
- Incorporar la racionalitat econòmica i aplicar-la a curt i llarg termini en les demandes d'ocupació, a fi i efecte d'incrementar el potencial creatiu i innovador de les ciutats a través de la diversitat.

La Generalitat de Catalunya també es fa ressò de les polítiques d'interculturalitat. La diversitat s'introdueix de manera explícita i com un dels principis rectors del Pacte Nacional per la immigració (2008). La interculturalitat apareix de manera superficial en el *Pla de ciutadania i immigració 2009-2012* i el *Pla de ciutadania i de les migracions. Horitzó 2016*. Però no és fins al *Pla de ciutadania i de les migracions 2017-2020*, quan el seu primer eix recull l'aposta explícita per la interculturalitat, a partir d'actuacions encaminades a assolir un model de convivència basat en la igualtat, la interacció, el reconeixement de la diversitat i la creació de sentit de pertinença i valors compartits.

1.2 Principals línies estratègiques de la perspectiva intercultural a nivell local

D'acord amb els treballs de Penninx i Garcés (2016) sobre les polítiques d'integració europees a nivell local, la integració és definida com el procés social que permet que una persona sigui acceptada com a part integrant de la societat. Aquest procés és possible sempre i quan sigui resultat d'una interacció en dos sentits (*two-way interaction*), entre els immigrants i una societat receptora que cal tenir en compte que ostenta una relació de poder dominant a l'hora de definir i donar contingut a les polítiques (Penninx & Martiniello, 2004). Es tracta, així mateix, d'un procés que té lloc principalment a nivell local (tot i que no només, en tant que també cal considerar el nivell regional, nacional i de la UE), que és precisament el nivell des del qual els seus resultats són més fàcilment mesurables.

En base a aquesta definició, l'autor (Penninx 2005) operativitza el procés d'integració a partir de 3 dimensions, que s'interrelacionen entre elles:

- **La dimensió legal/política.** Es refereix a la qüestió bàsica de si els immigrants són part plena de la comunitat política. Està directament vinculada amb els drets de residència i amb els drets polítics
- La **dimensió socioeconòmica.** Engloba els drets econòmics i socials de les persones residents, amb independència de la seva nacionalitat (ocupació, formació, etc.)
- La **dimensió cultural/religiosa.** Contempla en quina mesura els immigrants tenen els mateixos drets que la resta de la població a l'hora d'organitzar-se i promoure grups de naturalesa ètnica, cultural o religiosa; així com en quina mesura són percebuts, reconeguts, acceptats i tractats com la resta de persones i grups, en termes comparatius.

Pel que fa a les interaccions entre les diferents dimensions, segons l'autor, les persones amb una situació legal precària experimentaran major dificultat per a la integració econòmica i tindran menys accés a la integració cultural/religiosa, en tant que el seu estatus legal condiona que siguin percebudes com a "no-pertanyents", "alteritzades" o culturalment inferioritzades. A la vegada, un baix estatus socioeconòmic també repercuteix en una percepció negativa per part de la població local, cosa que obstaculitzarà la integració cultural/religiosa. Ser

percebut com a diferent culturalment, des d'una valoració negativa de les diferències, pot conduir a l'auto-exclusió, a l'aparició d'identitats reactives, la discriminació o la pressió que cal assimilar-se com a única via per poder ser acceptat.

D'acord amb Zapata-Barrero (2016), són aquestes precisament les dimensions que ha d'atendre una adequada política intercultural:

- Pel que fa a la **dimensió social**, caldria incidir no només en la reducció de la marginalitat, la pobresa i les desigualtats socials, sinó també en l'afavoriment del sentit d'inclusió dins de la comunitat local, a base d'enfortir la solidaritat comunitària i les relacions de proximitat.
- Des de la **dimensió cultural**, caldria donar suport a la interacció positiva entre grups per tal de transformar el conflicte potencial en oportunitats per a la socialització i el benefici mutu. A tal efecte, cal potenciar la comprensió simbòlica de les altres cultures per tal que pugui emergir un marc comú, compartit, que posi en valor la diversitat
- Des de la **dimensió política** de l'interculturalisme, es tracta de promoure la participació dels immigrants i involucrar-los en els processos de presa de decisions, per tal d'evitar divisions i fractures.

A l'hora d'establir les línies estratègiques de la política intercultural, un dels temes que aflora és com identificar-ne els trets distintius en relació a d'altres models d'intervenció.

En aquesta línia, Caponio i Donatiello (2017) es pregunten si en una situació de crisi econòmica, les polítiques interculturals no haurien de prioritzar la dimensió social, a fi i efecte d'evitar la marginalització i promoure la cohesió social i la igualtat d'accés als recursos per tot el territori. Així mateix, consideren que la dimensió política també hauria d'adquirir major rellevància, per tal de preveure les distincions entre una majoria nacional i les minories ètniques i poder potenciar la mútua comprensió i evitar les situacions de radicalització i violència. En conseqüència, una política intercultural, en temps de crisi, exigeix incrementar el pressupost. En canvi, els autors constaten que és potser la dimensió cultural la que tendeix més a vincular-se a les polítiques interculturals, (activitats interculturals, adaptació/acomodació dels serveis socials seguint pautes '*culture friendly*', etc). Es tracta precisament d'aquelles accions que generalment requereixen menys inversió econòmica i que podrien esdevenir menys prioritàries. En canvi, sovint són prioritzades quan es parla d'interculturalitat, per davant del problema de fons, que rau en l'austeritat pressupostària que comporta la reducció de serveis i d'accions específiques per a grups vulnerables. I d'aquí conclouen que potser l'interculturalisme en realitat podria constituir una "paraula de moda" per reinventar les polítiques d'integració en temps de crisi.

En realitat, les polítiques interculturals són encara emergents a Europa i es concreten de manera ben diferent en les ciutats que defineixen i qualifiquen els seus programes o accions com a interculturals. D'acord amb Zapata-Barrero (2013), sovint el que hi ha darrere són pautes intuïtives, carregades de bona

intenció, però sense un marc conceptual clar. Sembla que l'element comú d'aquestes polítiques i allò que les fa distintives és la voluntat d'afavorir la interacció entre persones de diferent *background* cultural, així com l'estatus atorgat al diàleg i l'intercanvi a través de tècniques que promoguin la interacció positiva (Zapata-Barrero 2013; Levrau i Loobuyck 2017).

Zapata-Barrero (2013) va més enllà i conclou que un dels pilars centrals d'aquest model intercultural és assumir que la diversitat, com a objecte de la política pública, ha de ser considerada un recurs i un bé públic. Aquesta és la consigna que promou el programa conjunt entre el Consell d'Europa i la Comissió Europea, anomenat *Intercultural Cities*. A principis de l'any 2015, una recomanació del Consell de Ministres va requerir dels estats membres que difonguessin el model urbà d'integració intercultural aplicat en diferents ciutats a través del projecte *Intercultural Cities*⁷ (Pinyol 2016). L'enfocament d'integració intercultural es basa en els instruments i les normes en matèria de diversitat cultural que ha anat desenvolupant el Consell d'Europa, especialment en àmbits com la protecció de les cultures minoritàries, la competència intercultural, el multilingüisme, l'educació intercultural, la lluita contra el racisme i la xenofòbia, el paper dels mitjans de comunicació en el foment d'una cultura de la tolerància, la interacció entre els migrants i les societats receptores i la competència intercultural en els serveis socials.

Amb la incorporació d'aquest pilar, segons Zapata-Barrero (2013), la política intercultural queda definida no només a partir de la voluntat cohesionadora (que ha de gestionar el conflicte i afavorir la convivència), sinó també de desenvolupament de capacitats, innovació i creativitat. Per tant, ens trobem davant d'una política proactiva, que no es limita a reaccionar davant els efectes negatius de la diversitat; sinó que es focalitza en la possibilitat de generar productes nous, resultats innovadors, a partir de la interacció, que contribueixen al desenvolupament dels individus i de la societat en el seu conjunt. D'aquesta manera, les persones no només són considerades en tant que beneficiàries de drets, sinó des de la seva capacitat d'agència, a través de les seves habilitats i competències.

Un altre tret distintiu del model intercultural, segons Zapata-Barrero (2017), és el fet de proporcionar eines per evitar la tendència del multiculturalisme a tractar als diferents grups ètnics com entitats essencialitzades -allò que Brubaker (2002) defineix com a "grupisme"-, a les que és possible atribuir interessos monolítics; de manera que l'acció de la política pública contribueix a reforçar més encara l'existència de categories separades de persones. Així mateix, Levrau i Loobuyck (2017) consideren que la perspectiva intercultural permet adreçar i corregir la supremacia que el model multiculturalista acaba atorgant *de facto* a les formes

---

⁷ Una de les eines principals de treball en el marc d'*Intercultural Cities* és l'Índex de ciutats interculturals (ICC), que no pretén ser un instrument de caràcter comparatiu, sinó un instrument útil que permeti a les diferents administracions determinar aquells punts en què cal seguir avançant per construir societats diverses i cohesionades (Pinyol 2016).

culturals del grup històricament dominant. Les identitats múltiples que suposen les vides cada cop més transnacionals de les persones en general i dels immigrants en particular, provoca que la divisió entre “immigrants/ciudadans” es desdibuixi; de manera que el subjecte de les polítiques de gestió de la diversitat s'hauria d'aspirar a que fos tota la ciutadania (immigrants i ciudadans) i no només els considerats “altres” (Zapata-Barrero 2017).

Per arribar a aquest punt, és necessari socialitzar al conjunt de la ciutadania en la diversitat i desenvolupar sentiments de pertinença al voltant d'aquesta com a cultura pública; a través d'afavorir el contacte i la generació de vincles de confiança i solidaritat. D'acord amb Zapata-Barrero (2017), és necessari un enfocament que sigui capaç de donar contingut a la “cultura de la diversitat”, a través d'una acceptació de la diversitat que ha de permetre, a nivell micro, transformar les actituds vers la immigració i combatre estereotips i falsos rumors. Es tracta d'un model que té sentit que es configuri a nivell local, en tant que és aquest precisament l'àmbit capaç de proporcionar eines per a la construcció de cohesió i sentiment de pertinença; just allà on el nivell més macro no pot trobar respostes adequades per evitar la violència, els discursos racistes i xenòfobs, les identitats excloents o la radicalització.

2 SEGONA PART. CRITERIS ESPECÍFICS DE LES ACTUACIONS

2.1 Rellevància dels temes tractats en l'agenda política actual a Catalunya

L'agenda política actual ve marcada per una sèrie de temes que responen a les conjuntures polítiques, econòmiques i socials que han tingut lloc a la societat catalana, però que troba ressò també en un debat més ampli, com ara el procés del *Pacte Mundial per a una Migración Segura, Ordenada i Regular* (GCM per les seves sigles en anglès), que serà aprovat a Marrakech (Marroc) els dies 10 i 11 de desembre de 2018. El GCM integra els governs locals en l'aplicació, seguiment i avaluació del Pacte, en tant que considera que es troben en primera línia de la prestació de serveis a les persones migrades.

En aquest sentit, el GCM es planteja identificar quins són els principals reptes dels governs locals i regionals en termes de governança migratòria i el paper que han d'assumir. L'administració local es considera actor cabdal en diverses dimensions, com ara: l'aportació d'informació en totes les etapes de la migració; l'actuació per abordar i reduir les vulnerabilitats de les persones migrades; el suport a la inclusió de les persones migrades i la cohesió social de la societat; la contribució i l'establiment d'estratègies i programes de codesenvolupament. Així mateix, s'advoca per la creació d'una tarjeta de registre que atorgui dret als serveis i a la participació en la vida social i econòmica a la ciutat (el conegut com a "dret a la ciutat"), en la línia del que suposen les iniciatives al voltant de les "Ciutats Santuari" o "Ciutats Refugi" (amb independència de l'estatus jurídic i sense que signifiqui el reconeixement del dret a la residència).

Els municipis catalans acrediten una dilatada trajectòria d'acumulació de coneixements i experiència en l'assumpció de moltes d'aquestes dimensions que emanen del GCM, com ja s'ha anat desenvolupant al llarg d'aquestes pàgines, i que han permès que s'hagi anat consolidant el mencionat "dret a la ciutat" en molts àmbits. A continuació, destaquem les principals temàtiques que permetren definir l'agenda política del moment, en termes de gestió més innovadora.

➤ **Vers la transversalització de l'enfocament intercultural en els plans municipals**

A nivell municipal, són molts els municipis que incorporen la interculturalitat en el títol o com a pilar dels diferents plans de gestió de la diversitat, de ciutadania i convivència, d'acollida, entre altres. A tal efecte, destaca l'experiència de l'Ajuntament de Barcelona, que impulsa l'any 2009 un Pla Municipal per a la interculturalitat, amb l'objectiu incorporar l'enfocament intercultural als diferents serveis, projectes i accions que es duen a terme a la ciutat de Barcelona. El principal propòsit del Pla es avançar vers estratègies de territorialització i transversalització de l'enfocament intercultural tant amb els districtes i les diverses àrees de l'Ajuntament, com amb col·lectius i entitats de la ciutat.

El gran repte de la transversalització de l'enfocament intercultural és fer-lo compatible amb la reducció de les desigualtats socials que estigmatitzen a una part considerable de la població d'origen immigrant, sense la qual resulta molt més complicat poder introduir el discurs del “valor positiu de la diversitat” o afavorir la “interacció positiva”. L'acomodació mútua entre els diversos grups culturals que conviuen en la mateixa societat, tal com sosté el mateix Pla de ciutadania i migracions 2017-2020 de la Generalitat de Catalunya, no només s'assoleix a través d'un diàleg permanent, sinó que requereix que les interaccions es produeixin en pla d'igualtat.

Així es defineix aquest repte des del Programa BCN Interculturalitat (Ajuntament de Barcelona 2016:3), quan adverteix que la política intercultural pot no ser sempre “transformadora.”

Per aquest 2016 i els anys següents, l'objectiu continua sent el mateix, però posant l'èmfasi en la capacitat transformadora de la interculturalitat. D'aquesta manera, lluny d'entendre-la com un mer instrument d'intercanvi entre cultures, que promogui el diàleg i la inclusió sense qüestionar possibles relacions de desigualtat o dominació, apostem per un model transformador que parteixi de la necessitat d'incidir en aquelles estructures generadores de vulneracions de drets humans i de desigualtats i en les formes de poder colonial, per construir una ciutat on totes les persones puguin gaudir de plena ciutadania.

Un àmbit on s'ha traslladat més recentment el potencial positiu de les iniciatives interculturals és en la prevenció de la radicalització, com a resposta als atacs del 17 i el 18 d'agost de 2017 que van cometre joves residents al municipi de Ripoll. Segons la directora de l'àrea del món àrab de l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed), Lurdes Vidal⁸, s'ha d'avançar cap a una societat més cohesionada, en què no hi hagi segments de la població que no es comuniquin entre ells. En aquest sentit, recomana afavorir que les persones s'identifiquin amb l'entorn on viuen, de manera que es generin mecanismes de confiança amb els diferents professionals de les administracions. D'aquesta manera, quan les famílies tinguin dubtes sobre canvis en les pautes de comportament dels seus fills i filles, per exemple, trobin en les persones que es dediquen als serveis socials i a l'acollida un suport i no una barrera. Aquesta fita requereix, sens dubte, la formació dels i les professionals implicats.

➤ **Cap a la consolidació del “treball en xarxa” com a punt de partida**

D'acord amb Ballester i Muñoz (2009), el *treball en xarxa* suposa la sistematització de la col·laboració i complementació entre els recursos locals d'un àmbit territorial en tota intervenció. Tal com sosté Gómez (2016), el treball en xarxa ha esdevingut imprescindible en l'àmbit social, a causa no només de la complexitat dels fenòmens socials, sinó també com a resposta necessària

---

⁸https://www.ara.cat/atemptats-barcelona-cambrils-2017/societat-mes-cohesionada-prevenir-radicalitzacio_0_2072792736.html

davant la manca de recursos com a conseqüència de la crisi. Segons l'autora, es tracta d'assumir que els diferents recursos a l'abast de la persona si es treballen vertebrats a partir d'una xarxa, es retroalimenten entre sí; mentre que, per separat, queden incomplets i són menys eficaços i eficients. Així mateix, la xarxa no sorgeix com a mera suma de dispositius o recursos d'un territori, sinó que per al seu bon funcionament requereix un entramat intencionat de col.laboracions, generar un vincle orientat a una construcció comuna (Gómez 2016). D'aquesta manera, el treball en xarxa suposa la participació de la comunitat, cadascú des del seu espai (persones beneficiàries, voluntàries, tècniques, coordinadores, polítiques), a fi i efecte de poder identificar de manera més holística quines són les necessitats i poder generar a partir d'elles objectius orientats a l'acció.

Des d'aquest plantejament, Gómez (2016) advoca per un treball en xarxa que faciliti una visió holística de la intervenció de la persona, que convergeixi en un treball de finestra única que transmeti la idea que hi ha un únic camí, que es recorre amb el suport de diferents professionals. Aplicat al camp de la població migrada en risc d'exclusió, Gómez (2016:106) constata:

Sembla molt poc eficient que -per posar un exemple no gens estrany- una dona marroquina jove vulgui formar-se per poder treballar, però, mentrestant, necessiti subsistir i, per això, hagi de començar de zero cada vegada, en un periple per descobrir quins serveis pot utilitzar -una entitat per a persones immigrades, una altra per atendre joves, una altra per a dones, una altra per a la intermediació, etc.-, i en els quals li acabaran dient que per trobar feina ha d'alfabetitzar-se digitalment en un altre lloc i obtenir un certificat de professionalitat. Les persones es troben sovint enredades en camins que s'inicien en finestres diferents, en una descoberta llarga, costosa, sovint ineficient i que pot portar a la no-consecució dels objectius.

Un exemple de l'aplicació del treball en xarxa als serveis d'acollida el constitueix la xarxa **9 Barris Acull**, una xarxa integrada en l'actualitat per més de vuitanta entitats del districte barceloní de Nou Barris, entre les que figuren AAVV, AMPA's, parròquies, associacions culturals i esportives, entitats de lleure i de solidaritat, escoles d'adults etc., i en la qual està representat també el districte municipal. La finalitat de la Xarxa és treballar de forma coordinada per fomentar la convivència i facilitar la incorporació als barris dels nous veïns i veïnes que procedeixen de la immigració⁹.

➤ **La Incorporació de la perspectiva de la diversitat en el conjunt d'actuacions municipals**

S'avança cap a un "canvi de paradigma", en el sentit d'entendre que les polítiques públiques de gestió de la diversitat cultural són transversals i afecten de manera global, i no només han de vincular als processos migratoris (Ajuntament de Barcelona, 2016). Aquest nou paradigma exigeix ampliar la

---

⁹ Veure: <http://www.9bacull.org/>

mirada i incorporar els ciutadans i les ciutadanes nascudes a la ciutat però que formen part d'altres contextos culturals (fills i filles de persones immigrades), les diversitats històriques com el poble gitano i la creixent diversitat religiosa, col·lectius de persones LGTBI, sense sostre, joves de la DGAIA, persones amb discapacitat i/o malaltia mental, entre d'altres.

Una de les qüestions on més s'ha posat l'èmfasi en els darrers anys és en l'àmbit de la diversitat religiosa, amb la proliferació d'iniciatives com la creació de "Taules de Diàleg Interreligiós", o dues iniciatives de l'Ajuntament de Sabadell que han estat premiades amb la distinció de "Bones practiques", per l'Observatori del Pluralisme Religiós, del qual formen part la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP), el Ministeri de Justícia i la Fundació Pluralisme i Convivència.

En concret, l'Oficina de Drets Civils de la regidoria de Drets Civils i Ciutadania ha estat guardonada en l'apartat "Atenció a la diversitat religiosa en la gestió de serveis i espais públics". L'Oficina és un espai d'atenció personalitzat i d'informació, per a persones que es troben en situació de patir qualsevol tipus de discriminació per raó d'edat, de gènere, d'ideologia, de creença, d'orientació sexual o d'origen. La segona distinció ha estat atorgada conjuntament a la jornada de portes obertes als centres de culte (se celebra des de 2010) i a la presentació del web i mapa de la diversitat de creences i conviccions de Sabadell (en funcionament des del 2016), dins de l'apartat del concurs dedicat a la "Lluita contra la intolerància i discriminació per motiu de religió o creences".

➤ **Els fills i filles de les famílies immigrants com a destinataris de les polítiques públiques de gestió de la diversitat**

La integració dels fills i filles de les famílies immigrants comença a ser objecte de debat polític. A tal efecte, el *Pla de ciutadania i de les migracions. Horitzó 2016* és el primer pla que té en compte de manera diferenciada el col·lectiu d'infants i joves procedents de la immigració –que sociològicament s'han anomenat *segones generacions*-. Els programes i actuacions que es desenvolupen a nivell local tenen en compte les dificultats, dèficits i necessitats específics pel que fa a l'educació, la salut, la legalitat, el món laboral i la participació ciutadana. Es remarca la conveniència que les polítiques en relació amb aquest grup se centrin a minimitzar les situacions d'exclusió social com a resultat de la seva vulnerabilitat individual (categorització implícita, estigmatització, elements de discriminació derivats del seu origen) i familiar (pobresa, vulnerabilitat econòmica, precarietat laboral, situació legal, etc.).

Un dels principals èmfasis es posa sobretot en la necessitat de donar resposta a la situació de fracàs escolar que encara afecta aquest col·lectiu per damunt de la resta, així com en la millora de la seva ocupabilitat quan es troben en situació de risc d'exclusió social. Pel que fa a l'ocupabilitat, es comencen a introduir els debats que provenen de l'àmbit acadèmic, orientats a quina ha de ser la millora de les eines d'intervenció per tal d'afavorir la incorporació laboral d'aquests joves. Cal avançar cap a instruments que puguin oferir suport individualitzat a joves en

risc d'exclusió que no tinguin prou xarxa social i contactes per trobar feina i que han de fer front sovint a processos de discriminació (per raons ètniques, religioses, etc.) en l'accés al treball remunerat (CER-Migracions 2016).

A tall d'exemple, la GUIA DE RECOMANACIONS per la millora dels models i actuacions de gestió de la diversitat en els àmbits d'educació, mercat laboral i salut (elaborada en el marc dels resultats del projecte d'investigació: RECERCAIXA. Fills i filles de famílies immigrants a Catalunya: gestió de la interculturalitat per a la cohesió social) proposa un seguit de mesures concretes, entre les que podem destacar (CER-Migracions 2016):

- Impulsar processos conduents a l'acumulació de capital social positiu i promoure dinàmiques pro-acadèmiques de cohesió grupal conduents a facilitar la vinculació escolar.
- Fer ús del potencial que ofereix la mentoria com a eina d'intervenció social per combatre l'exclusió social, a partir de la tutorització i seguiment professional (Grané 2013). A tal efecte, promoure que el teixit empresarial s'impliqui a nivell local en projectes de mentoria amb joves en risc d'exclusió social, que permetin apropar-los al funcionament quotidià d'una empresa i això pugui millorar la seva autoestima i motivar-lo a seguir formant-se i a desenvolupar tot el seu potencial. El projecte "CoachExit", impulsat per la [Fundació Exit](#), adreçat a voluntari corporatiu d'empreses socialment responsables, en constitueix un exemple.
- Incorporar mòduls de pràctiques professionals en tots els dispositius formatius i educatius, per tal d'aproximar el mercat de treball al jove i afavorir que el contacte directe amb persones del món laboral implicades en la seva formació permeti superar les barreres de la discriminació.

➤ **La transformació dels dispositius d'acollida per tal d'adaptar-se a les noves realitats i fer efectiu el "dret a la ciutat"**

Els dispositius d'acollida s'han d'anar reconfigurant per tal d'adaptar-se a les noves realitats de les persones que arriben amb un creixent pes dels factors d'expulsió (conflictes bèl·lics, la inseguretat i la violència) i que queden excloses dels dispositius d'atenció des de l'estat i que es troben en situació de màxima vulnerabilitat. Sense cap mena de dubte, els municipis són l'administració més propera i són els que acaben gestionant les necessitats de les persones que hi viuen.

Aquest és el cas, per exemple, dels programes municipals d'acollida temporal de persones refugiades, com l'anomenat Tenderol, que s'ha implementat als Ajuntament de Sabadell, Sant Boi de Llobregat i Barcelona, gestionat per la Comissió Catalana d'Ajuda al Refugiat ([CCAR](#)). Consisteix en un projecte temporal d'atenció residencial i integral dirigit a persones refugiades, els beneficiaris del qual rebran atenció al llarg de 6 mesos. Inclou allotjament, manutenció i despeses d'escolarització, acompanyament jurídic, laboral i social. Compta amb el suport de la Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania de la

Generalitat de Catalunya. El Tenderol sorgeix de la necessitat de donar resposta a les persones que han vist denegada la sol·licitud de protecció o que han quedat fora del circuit estatal i que, per tant, resideixen en situació d'irregularitat administrativa. En aquestes situacions, en les quals hi ha risc d'exclusió social, es requereixen equips d'intervenció personalitzats i interdisciplinaris.

➤ **De la sensibilització a les mesures específiques contra la intolerància i la discriminació (perspectiva de la garantia de drets)**

Durant els darrers anys han proliferat a molts municipis catalans campanyes de sensibilització, en termes d'estratègies d'acció per sensibilitzar al conjunt de la ciutadania contra els rumors i prejudicis que afecten a determina des poblacions d'origen immigrat. Sovint s'utilitza el terme "antirumors", que es basa en la marca encunyada per l'Ajuntament de Barcelona l'any 2010, [BCN antiRUMORS](#), i que es recolza en les metodologies desenvolupades en el seu procés de consolidació i expansió (les quals han transcendit a multitud de territoris catalans, estatals i europeus). Es tracta d'una política de sensibilització que es recolza en 3 eixos fonamentals: la difusió d'informació objectiva, el treball comunitari i en xarxa, la implicació institucional.

En aquests moments, aquest tipus d'iniciatives de sensibilització, de caràcter més proactiu, comencen a conviure amb d'altres iniciatives més específiques i focalitzades cap a les respostes concretes que cal donar davant les situacions d'intolerància i discriminació. Aquest és el cas, per exemple, del *Pla municipal de lluita contra la islamofòbia*, aprovat per l'Ajuntament de Barcelona l'any 2017. Es tracta d'una mesura que té per objectiu donar a conèixer la islamofòbia com una forma de discriminació, desmuntar prejudicis i estereotips contra l'islam i les persones musulmanes, i reforçar els canals de denúncia per donar una atenció coordinada i eficaç a les víctimes d'islamofòbia. És a dir, no només contempla mesures adreçades a la prevenció de vulneracions de drets humans, sinó que incorpora instruments per quan ja s'ha produït una vulneració (les anomenades accions de garantia dels drets), que reforcen i posen en marxa els mecanismes necessaris per quan s'hagi produït una discriminació islamòfoba.

2.2 Críteris específics que han de complir les actuacions en matèria de diversitat, convivència i immigració

Una bona pràctica en l'àmbit de la immigració, la diversitat i la convivència, ha de tenir en compte els següents críteris específics, que ajudaran a concretar millor l'acció o programa en funció de l'àmbit on es desenvolupi:

- Implicació del conjunt de la ciutadania (preferentment a través de processos participatius i/o de treball en xarxa)
- Valoració positiva de la diversitat
- Principi de normalització
- Generar cohesió social
- Perspectiva de gènere

- Generar inclusió social des de la perspectiva de la interseccionalitat

Podem definir cadascun d'aquests críteris de la següent manera:

➤ **Potenciar la implicació del conjunt de la ciutadania (preferentment a través de processos participatius i/o de treball en xarxa)**

Les accions i programes han de tenir en compte la implicació de diversos agents i estructures. Aquesta implicació està molt vinculada a la possibilitat d'incorporar processos participatius, que permetin la col·laboració entre professionals, entitats i ciutadania. Així mateix, el treball en xarxa facilitarà la mobilització, adhesió i compromís dels diversos agents (Gradaille i Caballo 2016).

En aquest sentit, Gradaille i Caballo (2016) constaten que, si bé hi ha diferents tipus de participació ciutadana, una bona pràctica ha de cercar aquell tipus de participació relacionada amb l'empoderament, de manera que generi coresponsabilitat directa o indirecta tant en la presa de decisions com en el desenvolupament de l'acció. Posar èmfasi en aquest tipus d'empoderament facilita els processos de reafirmació de l'autonomia i la confiança individual i col·lectiva, com a forma d'incorporació plena en la societat a la que es pertany. A la vegada, és una manera de garantir, des d'una vessant ètica, que les accions i programes son respectuosos amb els interessos i necessitats de les persones participants.

D'acord amb el Departament de Benestar Social i Família (2014), el treball en xarxa dins les estructures organitzatives suposa incorporar factors de col·laboració, intersecció i relació entre els seus components. Aquest propòsit exigeix la incorporació d'actors múltiples en la decisió i l'execució de les seves activitats; així com una interacció continuada entre aquests actors que permeti no sols intercanviar recursos, sinó també negociar i establir els objectius comuns, en base a la confiança i regles fruit de la negociació.

La diferència entre els conceptes de participació i de treball en xarxa és la següent: els òrgans de participació són instruments estables a través dels quals es vehicula la participació d'actors locals de tots els nivells (públic, privat, social) en qualsevol grau (informació, consulta, deliberació...) i podent adoptar diferents fórmules (processos participatius). En canvi, els espais de treball en xarxa són espais formals, permanents o puntuals, en els quals s'aborden, en la pràctica, determinades problemàtiques que s'han prioritzat, amb independència de si estan orgànicament relacionats amb algun òrgan de participació o no (Departament de Benestar Social i Família 2014).

➤ **Valoració positiva de la diversitat.** D'acord amb Zapata-Barrero (2013), cal reconèixer políticament la diversitat dins de tota acció pública, en tant que ignorar-la comporta repercussions socials i democràtiques negatives. Cal concebre la diversitat a partir de tota la seva complexitat de factors (cultural, de gènere, d'edat, socioeconòmica, religiosa, ideològica, etc.) En aquest sentit, la

no inclusió de la diversitat no només suposa excloure una part important d'una societat (dèficit democràtic); sinó renunciar a un recurs, a un bé públic, a una força motriu de desenvolupament social i econòmic que cal posar en valor (sensibilització). La valoració positiva de la diversitat ha d'esdevenir un dels pilars centrals de tot model intercultural. Si bé l'acció política tradicional s'havia centrat en l'a priori de l'homogeneïtat del seu públic objectiu i receptor de polítiques, la diversitat requereix noves eines conceptuals, que no han d'anar renyides amb el principi de "normalització" (*veure següent punt*)

➤ **Principi de normalització.** El principi de normalització implica tendir a accions generalistes, adreçades a persones o col·lectius en funció de les necessitats i/o problemàtiques comunes, i no en funció del seu origen, nacionalitat, pertinença ètnicocultural o religiosa (o algun altre criteri distintiu) (Casas 2009). Es tracta de proporcionar serveis integrals i institucions accessibles a tota la ciutadania (Fauser 2008). Només es contemplaran mesures específiques serveis especialitzats quan siguin (i només mentre siguin) necessaris per garantir la igualtat d'oportunitats en l'accés a les mesures generalistes (primera atenció i aprenentatge de l'idioma). Aquest enfocament suposa rebutjar la creació d'estructures paral·leles, que podrien comportar guetització i segregació.

➤ **Generar cohesió social.** L'objectiu de tota acció o programa orientat a la gestió de la diversitat s'ha de fer des del plantejament de la convivència de tots els membres de la comunitat, amb la qual cosa es busca una cohesió social dinàmica, en què les persones reconstrueixen un sentit de pertinença i de compromís voluntaris, amb objectius socials compartits (amb predomini dels interessos generals sobre els particulars). Per tal que sigui possible, han d'establir-se vincles positius entre les diferents «parts» –principi d'interacció positiva-, que només són possibles si es potencien els valors del respecte actiu, la solidaritat i la comprensió mútua. Lluny de tractar-se d'un concepte estàtic, prenent com a punt de partida la definició del Projecte ICI (Giménez et al. 2015), la cohesió social s'entén en base a la noció de dinamisme de la societat i des de la inclusió de la gestió de la conflictivitat. La conflictivitat hi està previnguda i regulada, i funcionen els mecanismes per a la resolució dels conflictes.

➤ **Perspectiva de gènere.** D'acord amb García-Calvente et al. (2016:14), pel que fa al desenvolupament de polítiques públiques, aquesta perspectiva implica: reconèixer les relacions de poder per raó de sexe; que aquestes relacions han estat construïdes històricament; que travessen tot l'entramat social i s'articulen amb altres relacions socials (classe, etnicitat, raça, edat, orientació sexual, etc.). Aquesta perspectiva no pot entendre's tan sols a partir de la incorporació d'un component femení com objecte de política pública, d'un component d'igualtat entre homes i dones en la seva formulació o una mesura positiva vers les dones. Cal que suposi la definició i aplicació de l'acció política amb la finalitat d'aconseguir la igualtat de manera activa (la plena participació

d'homes i dones en la societat en igualtat de condicions i resultats), tenint en compte tots els possibles efectes sobre la situació respectiva d'homes i dones. També significa partir del coneixement, experiència i interessos de dones i homes com a forma de consolidar les estratègies públiques. Aquesta perspectiva, aplicada a la gestió de la diversitat, ens proporciona una visió de la realitat social molt més profunda, àmplia i diversa sobre les condicions de vida i les situacions experimentades per les persones i, en conseqüència, sobre com s'articulen determinades problemàtiques socials (García-Calvente et al. 2016:14). Per tant, milloren l'eficàcia i la integralitat de les actuacions polítiques, a més a més de contribuir a fer les societats més justes i igualitàries.

D'acord amb el manual del Centre per a la Igualtat i Recursos per a les Dones (CIRD 2017:31), la **perspectiva de gènere** pot ser resumida a partir dels següents trets:

- És una **eina analítica** que presta atenció a la realitat diferenciada de les dones i els homes a la societat.
- Fa referència al fet que les desigualtats i discriminacions de gènere tenen un origen social i responen a creences i mandats sobre les persones. Així mateix, reconeix les **relacions de poder** que es donen entre els gèneres; en general, favorables als homes com a grup social i discriminatòries per a les dones.
- Sosté que les relacions de desigualtat entre els gèneres adquireixen expressions concretes en **tots els àmbits de la societat**.

➤ **Generadora d'inclusió social des de la perspectiva de la interseccionalitat.** L'equitat no s'aconsegueix únicament a partir del reconeixement i valoració de la diversitat, que se situa en un pla més horitzontal. Una bona pràctica avançarà cap a l'equitat, almenys en un grau suficient, en la mesura que incideixi en la reducció de les desigualtats socials; però també en l'afavoriment del sentit d'inclusió dins de la comunitat local, a base d'enfortir la solidaritat comunitària i les relacions de proximitat (Zapata-Barrero 2016). La crisi econòmica planteja importants reptes a les polítiques d'intervenció social en general i, en particular, a les polítiques de gestió de la diversitat; tant com a conseqüència de la política de retalls pressupostaris i de personal, com pels impactes severos que la crisi ha tingut en contextos territorials d'alta diversitat cultural, en termes sobretot de destrucció d'ocupació, fragmentació social i desafecció.

➤ La **perspectiva interseccional** ens ofereix eines interessant per a gestionar la inclusió en contextos de marcada diversitat, tant en el diagnòstic, com en el disseny, la implementació i l'avaluació de les polítiques. Podem trobar, segons Romero i Montenegro (2018:11-12), dues maneres d'interpretar la perspectiva interseccional:

- Una interpretació més additiva o multiplicativa, suposa partir de la metàfora “cruïlla de camins” i situar l'èmfasi en com els diferents eixos d'opressió interseccionen i cristal·litzen en persones o grups socials concrets, situant-los en condicions de vulnerabilitat específiques. Per exemple, un jove musulmà, nascut a Catalunya, sense feina es podria veure marcat per la intersecció entre la xenofòbia, la classe social, el gènere i la joventut.
- Altres enfocaments, basats en la noció d'“interseccionalitat situada”, consideren aquestes diferències com a relacions socials que, lluny de tractar-se d'atributs fixes o invariables, que es poden deslligar del seu context d'emergència, són resultat de relacions contingents i situades. En aquest cas, l'èmfasi s'ha de posar en una mirada contextual (contextos concrets, situats històrica, geogràfica i temporalment), que permet explicar la distribució de vulnerabilitats. Els espais de diferenciació no poden ser copsats a priori, en tant que sempre hi ha marge per tal que puguin anar sorgint i apareixent nous privilegis i vulnerabilitats. D'acord amb les autores (2018:12), *“la distribució de vulnerabilitats a partir dels processos de diferenciació respon a pràctiques sistemàtiques i reiterades de diferenciació i assimetries que s'actualitzen en situacions concretes en les que determinades diferències emergeixen com a més significatives que altres”*.

3 RESUM EXECUTIU

La política local en matèria de la gestió de la diversitat, la convivència i la migració, durant el període 2009-2018, s'ha vist marcada per una etapa inicial de reducció dràstica de les partides pressupostàries en matèria d'integració, com a conseqüència de la crisi econòmica. Aquesta davallada s'ha produït precisament en un període en què han augmentat intensament les demandes en termes d'atenció a l'exclusió social i la pobresa de la ciutadania en general i de molta població immigrada en particular. Així mateix, en els darrers anys del període, la política es veu marcada per un horitzó de recuperació econòmica (Pinyol 2016):

El diagnòstic sobre el desenvolupament de les polítiques locals durant el període 2009-2018 permet emmarcar-les dins les següents coordenades:

- Menys recursos per a l'acollida i la integració des de l'Estat, precisament quan més es necessiten.
- Es consolida la consideració de la llengua catalana com a factor bàsic per a la integració.
- Una aposta ferma per l'acollida: la "Llei d'acollida de les persones immigrades i les retornades a Catalunya".
- L'acollida de les persones refugiades: el Programa Català de Refugi (PCR).
- Es consolida abastament el model de la interculturalitat com a defintori de les polítiques d'àmbit local. Zapata-Barrero (2013) conclou que un dels pilars centrals del model intercultural és assumir que la diversitat, com a objecte de la política pública, ha de ser considerada un recurs i un bé públic. Amb la incorporació d'aquest pilar, la política intercultural queda definida no només a partir de la voluntat cohesionadora (que ha de gestionar el conflicte i afavorir la convivència), sinó també de desenvolupament de capacitats, innovació i creativitat.

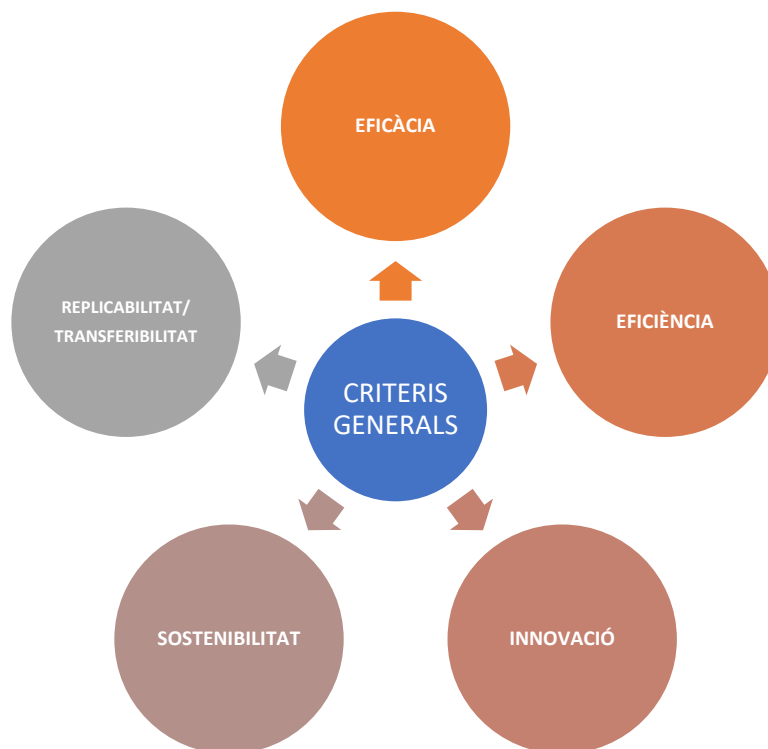
Són tres les dimensions de la integració que ha d'atendre una política local intercultural (Zapata-Barrero 2016; Penninx i Garcés 2016):

- **La dimensió legal/política.** Es refereix a la qüestió bàsica de si els immigrants són part plena de la comunitat política. Està directament vinculada amb els drets de residència i amb els drets polítics
- **La dimensió socio-econòmica.** Engloba els drets econòmics i socials de les persones residents, amb independència de la seva nacionalitat (ocupació, formació, etc.)
- **La dimensió cultural/religiosa.** Contempla en quina mesura els immigrants tenen els mateixos drets que la resta de la població a l'hora d'organitzar-se i promoure grups de naturalesa ètnica, cultural o religiosa; així com en quina mesura són percebuts, reconeguts, acceptats i tractats com la resta de persones i grups, en termes comparatius.

Els principals temes i eixos més rellevants que defineixen l'agenda política actual i innovadora en matèria de gestió de la diversitat, convivència i immigració a nivell local a Catalunya són:

- Vers la transversalització de l'enfocament intercultural en l'acció municipal
- Cap a la consolidació del "treball en xarxa" com a punt de partida del disseny de les polítiques locals.
- La incorporació de la perspectiva de la diversitat en el conjunt d'actuacions municipals.
- Els fills i filles de les famílies immigrants com a destinataris de les polítiques públiques de gestió de la diversitat.
- La transformació dels dispositius d'acollida per tal d'adaptar-se a les noves realitats i fer efectiu el "dret a la ciutat".
- De la sensibilització a les mesures específiques contra la intolerància i la discriminació (perspectiva de la garantia de drets).

A continuació se sistematitzen els **críteris generals** que han de complir les actuacions en matèria de diversitat, convivència i immigració (Fundación Cepaim 2014; Gradaille i Caballo 2016:78-81):

- **Eficàcia.** Capacitat per aconseguir allò que s'ha planificat. Es considera eficaç una acció que mostri un impacte positiu i tangible en el territori o comunitat on es desenvolupa, a partir d'uns efectes observables (indicadors de caràcter quantitatiu o qualitatiu) que permetin concloure si hi ha hagut o no variacions significatives.

- **Eficiència.** L'eficiència es produirà en la mesura que l'eficàcia s'aconsegueix fent servir de la millor manera possible els recursos econòmics, materials i humans disponibles.
- **Innovació:** Es considera que una acció és innovadora si augmenta la capacitat global d'una estructura organitzativa a l'hora de donar solucions a determinades problemàtiques; a base d'incorporar nous elements (creativitat) o de millorar els existents.
- **Sostenibilitat.** Una iniciativa es considera sostenible quan compta amb una estructura organitzativa, tècnica, econòmica i social que permet el seu funcionament de manera harmònica al llarg del temps; és a dir, li atorga potencial de continuïtat.
- **Replicabilitat o transferibilitat.** Un projecte, programa o acció serà replicable quan serveix de referència per poder desenvolupar polítiques, iniciatives i actuacions similars en d'altres territoris; a base de repetir els seus elements essencials en un context i marc de referència diferent al que va ser creada.
- **Factibilitat.** Depèn de la consideració de les diferents formes de viabilitat que entren en joc: econòmica (recursos disponibles), interna (referida a l'estructura de l'organització), tècnica (mitjans tècnics disponibles), mediambiental (preservació dels recursos mediambientals) i social (necessitats i demandes de la ciutadania).
- **Transversabilitat-integralitat.** Acció basada en un estil de treball interdisciplinar, globalitzador, capaç d'integrar diferents àrees de coneixement i temàtiques i que permeti interrelacionar diferents tipus de coneixement a fi i efecte d'afavorir un programa o acció amb una visió de conjunt.

Partint dels criteris generals, una bona pràctica en l'àmbit de la immigració, la diversitat i la convivència, també ha de tenir en compte els següents **criteris específics**, que ajudaran a concretar millor l'acció o programa en funció de l'àmbit on es desenvolupi:

- **Potenciar la implicació del conjunt de la ciutadania** (preferentment a través de processos participatius i/o de treball en xarxa). Les accions i programes han de tenir en compte la implicació de diversos agents i estructures. Aquesta implicació està molt vinculada a la possibilitat d'incorporar processos participatius, així com també dispositius de treball en xarxa que permetin la col·laboració entre professionals, entitats i ciutadania.
- **Valoració positiva de la diversitat.** Cal concebre la diversitat a partir de tota la seva complexitat de factors (cultural, de gènere, d'edat, socioeconòmica, religiosa, ideològica, etc.) En aquest sentit, la no inclusió de la diversitat no només suposa excloure una part important d'una societat diversa (dèficit democràtic), sinó renunciar a un recurs, a un bé públic, a una força motriu de desenvolupament social i econòmic que cal posar en valor (sensibilització).
- **Principi de normalització.** El principi de normalització implica tendir a accions generalistes, adreçades a persones o col·lectius en funció de les necessitats i/o problemàtiques comunes, i no en funció del seu origen, nacionalitat, pertinença ètnicocultural o religiosa (o algun altre criteri distintiu) (Casas 2009).
- **Generar cohesió social.** L'objectiu de tota acció o programa orientat a la gestió de la diversitat s'ha de fer des del plantejament de la convivència de tots els membres de la comunitat, amb la qual cosa es busca una cohesió social dinàmica, en què les persones reconstrueixen un sentit de pertinença i de compromís voluntaris, amb objectius socials compartits (amb predomini dels interessos generals sobre els particulars).
- **Perspectiva de gènere.** Perspectiva de gènere significa considerar sistemàticament les diferents condicions, situacions i necessitats de les dones i els homes que actuen com a obstacles per a la participació d'uns i altres en termes (CIRD 2017). També comporta partir del coneixement,

experiència i interessos de dones i homes com a forma de consolidar les estratègies públiques (Comissió Europea, 2005).

- **Generar inclusió social des de la perspectiva de la interseccionalitat.** L'equitat no s'aconsegueix únicament a partir del reconeixement i valoració de la diversitat, que se situa en un pla més horitzontal. Una bona pràctica avançarà cap a l'equitat, almenys en un grau suficient, en la mesura que incideixi en la reducció de les desigualtats socials; però també en l'afavoriment del sentit d'inclusió dins de la comunitat local, a base d'enfortir la solidaritat comunitària i les relacions de proximitat. La perspectiva interseccional ens ofereix eines interessant per a gestionar la inclusió en contextos de marcada diversitat, tant en el diagnòstic, com en el disseny, la implementació i l'avaluació de les polítiques.

4 BIBLIOGRAFIA

Ajuntament de Barcelona. 2016. *Pla Barcelona Interculturalitat*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona. 2017. *Pla municipal de lluita contra la islamofòbia*. Barcelona: Àrea de Drets de Ciutadania, Transparència i Participació/ Ajuntament de Barcelona.

Ballester, L., Muñoz, A. 2009.. Treball comunitari: treball socioeducatiu en xarxa. *Revista Electrònica d'Investigació i Innovació Educativa i Socioeducativa*, V. 1, n. 1, pp 91-108.

Brubaker, R. 2002. "Ethnicity without groups". *Arch.europ.sociol*, XLIII (2), pp. 163-189.

Caponio, T.; Donatiello, D. 2017. "Intercultural policy in times of crisis: theory and practice in the case of Turin, Italy". *Comparative Migration Studies* 5:13.

Casas, M. 2009. Críteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en l'àmbit d'immigració, diversitat i convivència. Barcelona: Fundació Pi i Sunyer.

CER-Migracions 2016. "Guia de recomanacions per la millora dels models i actuacions de gestió de la diversitat en els àmbits d'educació, mercat laboral i salut" *Focus on International Migration* nº 3. Disponible a: https://ddd.uab.cat/pub/lilibres/2016/150206/guia_model_actuacions_diversitat_a2016.pdf.

CIRD. 2017. Manual sobre la incorporació de la perspectiva de gènere i mesures d'igualtat per a entitats. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

CLIP Network. 2010. *Intercultural policies in European cities*. Dublín: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Dept. de Benestar Social i Família. 2014. *Guia facilitadora del treball en xarxa per a la inclusió social*. Barcelona: Institut Català d'Assistència i Serveis Socials.

Fausser M. 2008. "Autoridades locales e integración política en ciudades de nueva inmigración. Los casos de Madrid y Barcelona. A: Zapata-Barrero R, Pinyol G, eds. *Los gestores del proceso de inmigración. Actores y redes de actores en los procesos de inmigración en España y en Europa*. Colección Monografías. Barcelona: Fundació CIDOB. (pp. 31-148).

Fundación CEPAIM. 2014. *Herramientas para la cohesión social*. Murcia: Fundación Cepaim convivencia y cohesión social.

García-Calvente, M.M. et al. 2016. Guía para incorporar el enfoque de género en la planificación de políticas sociales. Granada: Escuela Andaluza de Salud Pública y Consejería de Igualdad y Políticas Sociales, Junta de Andalucía.

Generalitat de Catalunya. 2008. *Pacte Nacional per a la Immigració*. Barcelona: Gtat. de Catalunya.

Generalitat de Catalunya. 2010. *Pla de ciutadania i immigració 2009-2012*. Barcelona: Departament d'Acció Social i Ciutadania/ Gtat. de Catalunya.

Generalitat de Catalunya. 2014. *Pla de ciutadania i de les migracions. Horitzó 2016* Barcelona: Departament de Benestar Social i Família/ Gtat. de Catalunya.

Generalitat de Catalunya. 2015. *Pla de protecció internacional a Catalunya (PPIC)*. Barcelona: Departament de Benestar Social i Família/ Gtat. de Catalunya.

Generalitat de Catalunya. 2017. *Pla de ciutadania i de les migracions 2017-2020* Barcelona: Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania/ Gtat. de Catalunya.

Giménez, C. et al. 2015. *Junts per la Convivència. Claus del Projecte d'Intervenció Comunitària Intercultural*. Barcelona: Obra Social "La Caixa".

Gómez, M. 2016. "El marc del treball en xarxa". A: X. Orteu (coord.) *Millora de l'ocupabilitat des de l'acció social comunitària*. Barcelona: Generalitat de Catalunya (pp. 104-108).

González, M. 2016. "El marc normatiu de les polítiques de la Generalitat de Catalunya en matèria d'integració de les persones immigrades". A: Pinyol, G. (coord.). 2016. *Informe sobre la integració de les persones immigrades a Catalunya. 2015*. Barcelona: Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania. (pp. 50-55).

Gradaille, R.; Caballo, Mª B. 2016. "Las buenas prácticas como criterio para la acción comunitaria", *Contextos educativos*, 19, pp. 75-88.

Grané R. 2013. *Mentoria social, una eina per reduir l'exclusió d'infants i joves en risc*. *Butlletí d'Inf@ncia*, nº 69, pp. 1-4. Direcció General d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència.

Levrau, F.; Loobuyck, P. 2017. "[Introduction: mapping the multiculturalism-interculturalism debate](#)" *Comparative Migration Studies*, 6:13.

Parella, S., Sordé, T. 2010. "Els efectes de la crisi per a la població migrada". A: M. Subirats (coord.), *Societat Catalana 2010* (pp. 103-124). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Penninx, R. 2005. "Integration of migrants. Economic, social, cultural and political dimensions". A: M. Macura, & A. L. & Haug, W. MacDonald (Eds.), *The new demographic regime. Population challenges and policy responses*. (pp. 137-152). New York/Geneva: United Nations.

Penninx, R., & Martiniello, M. 2004. "Integration processes and policies. State of the art and lessons". A: R. Penninx, K. Kraal, M. Martiniello, & S. Vertovec (Eds.), *Citizenship in European cities: immigrants, local politics and integration policies* (pp. 139-164). Aldershot: Ashgate.

Penninx, R., Garcés-Mascreñas, B. 2016. "The concept of integration as an analytical tool and as a policy concept" A: B. Garcés-Mascreñas, & R. Penninx (eds.), *Integration processes and policies in Europe: contexts, levels and actors* (pp. 11-29). (IMISCOE research series).

Pinyol, G. (coord.). 2016. *Informe sobre la integració de les persones immigrades a Catalunya. 2015*. Barcelona: Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania.

Romero, C.; Montenegro, M. 2018. " Políticas públicas para la gestión de la diversidad sexual y de género: Un análisis interseccional". *Psicoperspectivas*, 17(1), pp. 1-14.

Zapata-Barrero, R. 2011. "Dimensió política pública: ciutats interculturals". A: R. Zapata-Barrero i B. Garcés (coords.), *La gestió municipal de la immigració a Catalunya*. Barcelona: Associació Catalana de Municipis (pp. 129-171).

Zapata-Barrero R. 2013. "Fundamentos de las políticas interculturales en las ciudades: Respuestas a tres preguntas frecuentes". A: R. Zapata-Barrero i G. Pinyol (eds.) *Manual para el diseño de políticas interculturales*. UPF-Barcelona: GRITIM-UPF Policy Series, no. 1 (pp. 45-63) [Free access: http://www.upf.edu/gritim/_pdf/MANUALgritim.pdf]

Zapata-Barrero, R. 2016. "Exploring the foundations of the intercultural policy paradigm: a comprehensive approach", *Identities*, 23:2, 155-173.

Zapata-Barrero, R. 2017. "Interculturalism in the post-multicultural debate: A defence" *Comparative Migration Studies*, 5(14).

5 QUADRE SINTÈTIC DE PONDERACIÓ

Per a la ponderació de les pràctiques a partir dels criteris generals i específics, establerts al llarg d'aquestes pàgines, presentem a continuació un **quadre sintètic** orientatiu, que parteix de les dimensions recollides en l'informe *Criteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques en l'àmbit d'immigració, diversitat i convivència* (Casas 2009) i n'ofereix una actualització.

Banc de Bones Pràctiques

Críteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques de gent gran

	Dimensió legal/política	Dimensió socioeconòmica	Dimensió cultural/religiosa	RÚBRICA (nivell assoliment)			
				0	1	2	3
INDICADORS							
CRITERIS GENERALS							
1. EFICÀCIA	Hi ha hagut un bon diagnòstic i contextualització prèvia de la realitat sobre la que es vol intervenir						
	Hi ha un o més impacte positiu, observable en el territori o comunitat, mesurable a partir d'indicadors (quantitatius i/o qualitatiu)						
	L'enfocament metodològic respon a la definició dels objectius						
2. EFICIÈNCIA	L'acció és eficient a nivell de recursos humans						
	L'acció és eficient a nivell de recursos materials						
	L'acció és eficient a nivell legal/competencial						
3. INNOVACIÓ	S'identifiquen elements innovadors en algun d'aquests nivells: funcional (tasques), estructural (marc d'actuació), de comportaments (cultura organitzativa), relacional (actors i xarxes socials) o metodològic						
4. SOSTENIBILITAT	L'acció és sostenible al llarg del temps a nivell de recursos						
	L'acció és sostenible al llarg del temps a nivell legal/competencial						
	L'acció és sostenible al llarg del temps a nivell de context social						

Banc de Bones Pràctiques

criteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques de gent gran

	Dimensió legal/política	Dimensió socioeconòmica	Dimensió cultural/religiosa	RÚBRICA (nivell assoliment)			
				0	1	2	3
INDICADORS							
CRITERIS GENERALS							
5. REPLICABILITAT/ TRANSFERIBILITAT	L'acció en el seu conjunt és transferible						
	Algun element concret de l'acció és transferible (procediments, activitats, metodologia, eines de treball, etc.)						
6. FACTIBILITAT	L'acció és viable a nivell de recursos						
	L'acció és viable a nivell intern/organitzatiu						
	L'acció és viable a nivell tècnic						
	L'acció és viable a nivell medioambiental						
	L'acció és viable a nivell social						
7. TRANSVERSABILITAT/ INTEGRALITAT	Es contemplen les diferents dimensions del problema en la diagnosi (perspectiva integral)						
	Es contemplen les diferents dimensions del problema en l'abordatge de la intervenció (perspectiva integral)						
CRITERIS ESPECÍFICS							
8. IMPLICACIÓ CONJUNT CIUTADANIA	Ni les accions ni la terminologia afavoreixen dicotomies "alteritzadores" (p.e. immigrants/autòctons)						
	Les accions requereixen la implicació (en termes de coresponsabilitat) de diferents agents de dins i de fora de l'administració (treball en xarxa)						
	S'han incorporat processos participatius a l'hora de diagnosticar, planificar, executar i avaluar les actuacions						

Banc de Bones Pràctiques

criteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques de gent gran

	Dimensió legal/política	Dimensió socioeconòmica	Dimensió cultural/religiosa	RÚBRICA (nivell assoliment)			
				0	1	2	3
INDICADORS							
CRITERIS ESPECÍFICS							
9. VALORACIÓ POSITIVA DE LA DIVERSITAT	Les accions conceben la diversitat com a context que fomenta la creativitat i valors positius en termes de potencial humà, social, cultural i econòmic						
	Les accions tendeixen a promoure la cultura de la diversitat						
	Llenguatge inclusiu en termes de diversitat per raó d'origen o d'identitat cultural, ètnica, religiosa						
10. PRINCIPI DE NORMALITZACIÓ	Accions generalistes adreçades al conjunt de la població, amb atenció als factors de diversitat						
	Accions adreçades a col·lectius específics (accions positives) amb temporalitat definida						
11. GENERAR COHESIÓ SOCIAL	Les accions afavoreixen la interacció positiva, a través de situacions d'influència mútua i de retroalimentació						
	Les accions fomenten que la diversitat cultural participi en el procés mateix d'elaboració cultural						
	S'assumeix el conflicte i la seva gestió de forma constructiva						
12. PERSPECTIVA DE GÈNERE	L'objectiu principal de l'acció és fomentar la igualtat efectiva (real) entre homes i dones en algun àmbit determinat.						
	Encara que l'acció tingui un altre objectiu general, s'ha prestat atenció a les diferències entre les necessitats, condicions i situacions de les dones i els homes, a l'hora de diagnosticar planificar, executar i avaluar les actuacions						
	Llenguatge inclusiu en termes de gènere						
13. INCLUSIÓ SOCIAL. PERSPECTIVA	Les accions incorporen diagnòstics que potencien la mirada en direcció a aquelles posicions (i als grups socials que les ocupen) que són resultat de les interseccions entre diferents categories, en termes de privilegi i opressió						

Banc de Bones Pràctiques

Críteris per a l'avaluació de les Bones Pràctiques de gent gran

	Dimensió legal/política	Dimensió socioeconòmica	Dimensió cultural/religiosa	RÚBRICA (nivell assoliment)			
				0	1	2	3
INTERSECCIO NAL	INDICADORS						
	Encara que l'acció tingui un altre objectiu general, es presta atenció a les desigualtats socials (en favor de la igualtat efectiva d'oportunitats) a l'hora de diagnosticar, planificar, executar i avaluar les actuacions.						
	Les accions tenen en compte com les posicions de privilegi i opressió en les diferents estructures de poder poden condicionar la implementació del model intercultural (interacció positiva)						